

Muistio residenssitapaamisesta

Taiteilijakoti Lallukka, Helsinki, 28.11.2017

Koosteen tekijä: Riikka Suomi-Chande, Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö (2.2.2018)

Taiteilijakoti Lallukassa järjestetty vuosittainen residenssitapaaminen kokosi taas residenssialan suomalaiset ammattilaiset yhteen jakamaan kokemuksia ja tietoja toimijalta toiselle. Tapaamisten tavoitteena on ollut yhdessä kehittää kenttää ja toimialaa. Koska Suomessa residenssitoiminta ei ole kovin keskitettyä vaan toimijoita on monia ympäri maata, on residenssien välinen yhteistyö ja verkosto tärkeää jotta toimintaedellytyksiä ja näkyvyyttä voidaan edistää. Tilaisuuden järjesti Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö Taiteen edistämiskeskuksen tuella.

Tapaamiseen osallistui yli kolmekymmentä residenssikysymyksiä työssään käsittelevää toimijaa seuraavista organisaatioista:

- Eckerö post- och tullhus, Ålands landskapsregering
- Eläintarhan huvila, Helsingin kaupunki
- Fiskars AiR
- Frame Contemporary Art Finland
- Gjutars taiteilijaresidenssi, Vantaan taiteilijaseura
- HIAP
- Kulttuuritalo Päiväkodin residenssi
- Mustarinda
- Muotoilijoiden residenssi Artranta
- Nelimarkka-museo
- RaumArs taiteilijavierasohjelma
- Saaren kartano
- Serlachius-museot Gustaf ja Gösta
- Suomen Kirjailijaliitto
- Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö
- Taidekeskus Antares
- Taiteen edistämiskeskus, Helsingin päätoimipiste

Puhujiksi oli kutsuttu:

- Simo Freese, Arkkitehtitoimisto Freese Oy
- Marita Muukkonen ja Ivor Stodolsky, Perpetuum Mobile
- Matti Selin, Taiteen edistämiskeskus, Rovaniemen toimipiste
- Sofie Ilsoe Sjöblom, Pohjoismainen kulttuuripiste
- Leena Vuotovesi, Res Artis

Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö, varapuheenjohtaja Satu-Minna Suorajärvi

Avaus

Ateljeesäätiön hallituksen varapuheenjohtaja Satu-Minna Suorajärvi avasi tapaamisen.

Arkkitehtitoimisto Freese Oy, arkkitehti Simo Freese

Taiteilijakoti Lallukan peruskorjaus ja restaurointiprojekti

Arkkitehti Simo Freese esitteli talon historiaa, tiloja sekä vuonna 2012–2016 tehtyä peruskorjausta. Taloteknisen peruskorjauksen lisäksi myös talon sisätilat restauroitiin ja palautettiin alkuperäiseen kuosiinsa. Ateljeeasunnoissa kylpyhuoneet ja keittiötilat remontoitiin. Peruskorjaukseen saatiin tukea 1/3 valtiolta, 1/3 Helsingin kaupungilta ja 1/3

oli omarahoitusta (3,4 miljoonaa). Myös kaikki keskeiset säätöt tukivat hanketta. Peruskorjaus oli hyvin huolella tehty. Freesen mukaan korjauksessa prosessi ja osallistaminen ovat tärkeitä, lisäksi on tärkeää että talon arkkitehti ymmärtää talon historian. Esittelyä seurasi kierros talon ateljeeasunnoissa. Ovensa avasivat taidemaalari Antti Ojala, taidegraafikko, taidemaalari Marjatta Hanhijoki ja taidemaalari Markku Arantila.

Kuva: Lallukan taiteilijakoti, aula ja ateljeeasunnot. © Hannele Kolsio

Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö, suunnittelija Riikka Suomi-Chande

Tapaamisen esittely

Riikka Suomi-Chande taustoitti tapaamisen ohjelmasisältöä. Ohjelmassa oli tänä vuonna haluttu nostaa esiin residenssien uusia rooleja tai toimintamalleja. Residenssitoiminnassa, vastaavasti kuin muuallakin taiteen kentällä, residenssit ja taide kytkeytyvät yhä useammin johonkin toiseen alaan, esimerkiksi ekologiaan, koulutukseen, hyvinvointiin tms. Uusissa toimintamalleissa luodaan uusia kumppanuuksia ja partnereita. Esimerkkeinä uusista toimintamalleista ohjelmassa oli residenssiohjelmat sosiaali- ja terveyssektorilla sekä uusi avaus residenssikentällä eli Perpetuum Mobilen turvaresidenssimalli. Uusien toimintamallien esittelyjen lisäksi tapaamiseen oli kutsuttu asiantuntijavieraana kansainvälisistä asioista puhujaksi Leena Vuotovesi, Res Artisin puheenjohtaja, sekä tukiohjelmista Pohjoismaisesta kulttuuripisteestä erityisasiantuntija Sofie Ilsoe Sjöblom.

Lyhyt osallistujien esittelykierrros, ajankohtaiset uutiset ja haasteet

Osallistujien esittelykierrroksella residenssitoimijoiden toivottiin tuovan esiin ajankohtaisia asioita ja erityisesti toiminnanhaasteita, jotta näistä voitaisiin tässä yhteydessä yhdessä keskustella.

- Serlachiuksen residenssillä on takana kolme vuotta aktiivista residenssitoimintaa ja toiminnan vakiinnuttua residenssi haluaa tarkastella ja kehittää toimintaansa edelleen, pohdinnassa on myös miten rakennusten työ- ja galleriatilat saataisiin entistä paremmin käyttöön. Residenssi on taiteilijoiden lisäksi avoin myös museoalan ammattilaisille ja se sopii myös perheellisille. Residenssissä on tehty esteettömyyskorjaukset vuonna 2016, ja niiden käyttöönotto on suunnitteilla.
- Mustarindassa oli valittu juuri 40 taiteilijaa ensi vuodelle. Haasteena on se että tehdään ammattimaista toimintaa mutta rahoitusta ei ole riittävästi palkkoihin.
- Fiskars AiRin haasteet ovat samantyyppisiä kuin muillakin residensseillä mutta ajankohtaisuuksista voi mainita että hakijoita on ollut enemmän kuin koskaan ja Fiskars AiR rakentaa Japanin suuntaan yhteistyökuvioita sekä Shigarakin keramiikan residenssin että Naganojo biennaalin kanssa, rahoitus on vielä auki. Fiskars AiR piti viime kesänä 10-vuotisjuhlanäyttelyn.
- HIAPin viisivuotinen Frontiers in Retreat – ohjelma päättyy ja HIAP miettii uusia kuvioita. HIAPilla on seitsemisenkymmentä residenssiä vuosittain. Tavoitteena on myös miettiä miten paremmin tukea taiteilijoiden työskentelyä.
- Frame ei voi antaa apurahoja kansainvälisiin residensseihin mutta esim. kuraattoriresidenssit ovat mahdollisia yhteistyötahojen kuten HIAPin kanssa. Työn alla on residenssiaiheinen julkaisu, jonka kirjoittajina ovat Taru Elfving, Pascal Gielen ja Irmeli Kokko. Julkaisu esitellään Res Artisin Rovaniemen kokouksessa.
- Saaren kartano kunnostaa tilojaan. Vuonna 2018 Saaren kartano juhlistaa eri tavoin 10-vuotista toimintaansa.
- Villa Eläintarha: Helsingin kaupunki tekee selvitystä residenssin organisoinnista tulevaisuudessa.
- RaumArsilla vuosi 2017 on ollut 20. toimintavuosi. Vuodelle 2018 on valittu 11 taiteilijaa. Residenssiin on viime aikoina hakenut ja valittu poikkeuksellisen paljon tanssijoita, joille on haasteellista löytää Raumalta sopivia harjoitustiloja (tiloja joissa olisi tanssilattia).
- Nelimarkka-museossa ajankohtaista on uuden tilan remontoiminen, mikä lisää residenssin käytössä olevia tiloja.
- Vantaan taiteilijaseuran, pääosin vapaaehtoisvoimin pyörivällä, Gjutarsin taiteilijaresidenssillä on useita taiteilijavaihto-ohjelmia ulkomaisten yhteistyötahojen kanssa.
- Taidekeskus Antaresin residenssijaksot (5-10) painottuvat kesäaikaan.
- Artrannassa on jatkohankkeita suunnitteilla, sillä Artrannan Muotoilumaailma -hanke päättyy maaliskuussa.
- Ateljeesäätiössä ajankohtaista ovat vanhojen kiinteistöjen peruskorjaukset, Tapiolan ateljeetalon putkiremontti ja Grassinan ateljeetalon peruskorjaus, jotka asettavat haasteita myös residenssitoiminnalle (väistötilat). Ajankohtaista on myös residenssitoiminnan juhluvuodet eli säätiö juhlistaa Grassinan ateljeetalon 50-vuotistoimintaa ja 20-vuotista taiteilijavaihtoyhteistyötä säätiön ja Quebecin välillä.

Residenssien välisessä keskustelussa nousi esille että usealle, erityisesti uusille residenssille, haaste toiminnan kehittämisessä on kansainvälisen tunnettavuuden lisääminen ja verkostojen kasvattaminen. Tässä välineinä voi olla esimerkiksi Ateljeesäätiön ylläpitämä residenssisivusto www.artinres.fi ja Facebook sivut <https://www.facebook.com/AiR.news.FI/> sekä tietenkin kansainväliset residensseistä tiedottavat toimijat kuten Transartists (maksuton) <http://www.transartists.org/> .

Toinen haaste on taloudellisten resurssien riittämättömyys, se miten saada perusrahoitus kuntoon. Tämän osalta kiinnostavaa keskustelua nousi myös siitä miten osata hakea esimerkiksi EU-rahoitusta. Vain osalla residensseistä on kokemusta EU-rahoituksesta. Kulttuuriohjelmien lisäksi osa residensseistä on saanut rahoitusta mm. EAKR – Euroopan Aluekehitysrahastosta, ESR – Euroopan sosiaalirahastosta, Interreg Itämeren alueen ohjelmasta sekä myös eri maakuntien kehittämisasiirahoituksesta. KulttuuriKauppila on ollut mukana esim. 3-osaisessa EU-hankkeessa, josta saatiin tukea sekä ateljeerakennuksen uudisrakentamiseen että vanhan koulun peruskorjaukseen residenssiksi, sekä itse residenssitoiminnan käynnistykseen. Maaseutualueilla hyödynnettävissä ovat ELY:jen kautta kulkevat Leader-rahoitukset, joiden kautta useampikin residenssi on saanut perustamis-/käynnistämisasiirahoituksen. Lisäksi maaseuturahaston kautta on käytettävissä mm. 100 %:n tuen tiedonvälityshankkeet – maaseutualueilla. Residenssien saaman kokemuksen mukaan jos on ollut mukana tekemässä yhtä EU:n yhteishanketta, se poikii mukanaan usein uusia hankkeita.

Taiteen edistämiskeskus, Rovaniemen toimipiste, läänintaiteilija Matti Selin Residenssit hyvinvointilaitoksissa

Useampi toimija on viime aikoina lähtenyt kehittämään residenssitoimintaa sote-sektorin kanssa. Läänintaiteilija Matti Selinin mukaan nykyisissä hankkeissa uutta on erityisesti se että sote-organisaatio on itse keskeisessä asemassa residenssitoiminnassa. Konseptina on että taiteilija asuu 1-3 kuukautta sote-yksikössä tai sen välittömässä läheisyydessä ja työskentelee siellä hyödyntäen oman taiteenalan menetelmiä. Työ voi kohdistua asiakkaisiin tai heidän omaisiin tai henkilökuntaan tai laajemmin lähialueen yhteisöön. Taiteilijalle maksetaan palkkio ja kohtuulliset materiaalikustannukset.

Keskeinen tavoite on taiteen saavutettavuuden parantaminen. Tavoitteena on myös tarjota uusia työllistymismahdollisuuksia taiteilijoille.

Kehitettävää toiminnassa on taiteilijan työskentelyn tukeminen. Työnohjauksen puute on koettu ongelmaksi. Taiteilijalla ei välttämättä ole koulutusta tai resursseja toimia ongelmatapauksissa ilman ohjausta tai työparia.

Kiinnostusta toimintaan on ollut. Tampereella on käynnistynyt kokeiluja, samoin Jyväskylässä, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. KulttuuriKauppilassa on ”Lähde! Taiteesta voimaa arkeen” -hanke, jossa residenssitaiteilija työskentelee yhteisölähtöisesti.

Tulevaisuuden tavoitteena on että uusia sote-yhteistyöhön perustuvia residenssejä syntyy eri puolilla Suomea ja että toimintamalli taiteilijoiden ja sote-toimijoiden välisestä yhteistyöstä vakiintuu ja projektit eivät ole vain lyhytaikaisia. Toiminnan vahvistamiseksi olisi tärkeää koota ylös tiedot parhaista käytännöistä esimerkiksi oppaan muodossa. Yhtenä tavoitteena on myös verkottaa sote-residenssit keskenään ja luoda niille yhteispiste.

Res Artis, puheenjohtaja Leena Vuotovesi Kuulumisia kansainväliseltä residenssikentältä

Leena Vuotovesi on aktiivisesti kehittänyt residenssikentän toimintaa roolissaan Res Artisin puheenjohtajana. Tapaamisissa Vuotovesi esitteli kattavasti 25-vuotisen verkoston toimintaa sekä välitti osallistujille ajankohtaisia

tietoa kansainväliseltä kentältä.

Res Artis pyrkii edistämään residenssikentän kehitystä tarjoamalla jäsenilleen ammatillisia osaamisen välineitä ja valmiuksia, kehittämään residenssien kestävyyttä ja residenssien välistä yhteistyötä. Verkostolla on yli 600 jäsentä yli 70 maassa. Jäsenistä yli puolet (56 %) on EU-maista. Res Artisisa vuosittainen jäsenmaksu on suhteessa oman organisaation budjettiin. Uuden residenssin hakiessa jäsenyyttä, tällä on oltava suositukset kahdelta verkostoon jo kuuluvulta jäseneltä. Jäsenpalautteen mukaan suurimpia hyötyjä verkostoon kuulumisessa on näkyvyys Internetissä. Ilman jäsenyyttäkin residenssitoimija voi kuluitta tilata Res Artisin toimittaman uutiskirjeen.

Res Artis laati uuden strategian pari vuotta sitten. Saatuaan jäsenistöltään palautetta eurosentrisyydestä se oli päättänyt avata alueellisia toimipisteitä eri puolille maailmaa Amsterdamissa sijaitsevan keskustuomiston lisäksi. Ensimmäiset toimipisteet on nyt avattu Australiaan ja Teheraniin. Alueellisten toimipisteiden henkilöstön tehtävänä on tehdä sekä maailmanlaajuisen toimiston töitä että aktivoida lähialueen residenssitoimintaa. Vuotovesi on ajanut myös arktisen toimiston perustamista Suomeen, mikäli vain rahoitus saadaan järjestymään.

Res Artis on kirjannut oman määritelmänsä taiteilijaresidenssille ja se löytyy kokonaisuudessaan sivuilta http://www.resartis.org/en/residencies/about_residencies/definition_of_artist_residencies/

Res Artisin mukaan residenssissä taiteilijalle tarjotaan organisoidusti aikaa, tilaa ja resursseja. Pelkkä tila ei siis riitä vaan joku järjestelmä tarvitaan ympärille ja puitteet jotka mahdollistavat luovan prosessin (vaatimukset ovat taiteenalakohtaisia) ym. Määritelmä nostaa esiin myös Res Artisin residenssiin liittäviä arvoja, joista yksi keskeisiä on läpinäkyvyys sekä verkoston että sen jäsenten toiminnassa. Vuotovesi viittasi tässä yhteydessä marraskuussa Kööpenhaminassa järjestetyn Res Artisin tapaamisessa kuultuun taiteilijapuheenvuoroon jossa ISCP:ssä residenssissä ollut taiteilija oli odottanut residenssin tarjoavan enemmän yhteyksiä kuraattoreihin kuin mitä lopulta oli ollut mahdollista. Vuotovesi korostikin että residenssistä on kerrottava tarkoin ja mieluummin rajatusti se mitä residenssitoimija ja sen ympäristö pystyy taiteilijalle tarjoamaan, jotta taiteilijan odotukset vastaavat todellisuutta. Res Artis määrittää residenssien perustuvan myös kahdenväliseen vastuunkantoon, kokeiluun, vaihtoon ja dialogiin ym. Verkoston jäseniltä edellytetään että ne sitoutuvat verkoston yhteisiin arvoihin.

Puheenvuoron lopussa Vuotovesi esitteli vielä tulevaa, Rovaniemellä 18.–20. kesäkuuta järjestettävää, Res Artisin tapaamista, sen teemoja ja ohjelmasisältöjä.

Perpetuum Mobile (PM), toiminnanjohtajat Marita Muukkonen ja Ivor Stodolsky Artists at Risk – Safe Haven residencies

Toiminnanjohtajat Marita Muukkonen ja Ivor Stodolsky esittelivät perustamaansa Artists at Risk – Safe Haven residencies -ohjelmaa ja residenssimallia. Ohjelma toimii ihmisoikeuksien ja taiteen välimaastossa tarjoten residenssejä taiteilijoille, joiden ilmaisunvapautta ja henkeä on heidän kotimaassaan uhattu taiteellisen toiminnan vuoksi. Perpetuum Mobilen kehittämä AR-turva-residenssimalli sai Euroopan Parlamentin myöntämän Euroopan kansalaisen palkinnon vuonna 2016.

AR-residenssit ovat yleensä 3-12 kuukauden pituisia. Ne on tarkoitettu ammattilaistaiteilijoille (ei pakolaisille). Toiminta vaatii Perpetuum Mobilelta paljon ennakkovalmisteluja ja pitkäaikaista sitoutumista taiteilijoihin. Jokaiselle taiteilijalla luodaan oma yksilöity ohjelma (sisältää usein myös esiintymisiä) ja majoitus. Helsingissä taiteilijoiden majoitus on ollut Suomenlinnassa tai Eläintarhan huvilassa. Taiteilijat voivat osallistua residenssiin incognito tai avoimesti osana jotain muuta residenssiohjelmaa. PM valvoo taiteilijan tilannetta myös tämän palattua kotimaahansa.

Ensimmäinen julkinen haku oli viime vuoden huhtikuussa, sitä ennen taiteilijoita oli noin 4-5 per vuosi. Taiteilijavalinnoissa huomioidaan mm. tilanteen kiireellisyys, taiteellinen laatu, sekä se miten hakija sopii vastaanottavaan residenssiin (millaiset ovat tilat ja miten residenssi voi tukea taiteilijan työtä jne.).

Ohjelma on saanut pohjoismaista ja eurooppalaista rahoitusta, myös Helsingin kaupunki tukee ohjelmaa. PM tekee läheistä yhteistyötä neuvottelukuntansa jäsenten kanssa (jäseninä on mm. PEN, Saaren kartano, Helsingin kaupunki jne.) Saaren kartano on mukana ohjelmassa. Myös Saastamoisen säätiön kanssa PM tekee yhteistyötä. Helsinki-malli on laajentunut myös ulkomaille.

Pohjoismainen kulttuuripiste, erityisasiantuntija Sofie Ilsoe Sjöblom Support for Artist Residencies

Pohjoismainen kulttuuripiste hallinnoi neljää kulttuurialan apurahaohjelmaa. Residenssikeskusten tuki kuuluu näistä ns. Pohjoismaiden ja Baltian maiden kulttuurialan liikkuvuusohjelmaan. Liikkuvuusohjelman tukimuotoja ovat residenssikeskusten tuen lisäksi verkostotuki ja liikkuvuustuki. Sofie Ilsoe Sjöblom esitteli tapaamisessa erityisesti residenssikeskusten tuen hakukriteereitä ja vaikutuksia.

Residenssikeskusten tukimuoto edesauttaa sitä että pohjoismaissa tai Baltiassa sijaitsevien residenssikeskusten on mahdollista kutsua taiteilijoita residenssiin. Keskusten on pystyttävä tarjoamaan residenssitaiteilijoille olosuhteet, joissa he voivat keskittyä työhönsä, tavata toisia taiteilijoita muodostaa yhteyksiä keskuksen taiteen ja kulttuurin kenttään. Hakemuksessa on oltava suunnitelma jossa vastaanotetaan vähintään kaksi taiteilijaa Pohjoismaista tai Baltian maista (taiteilijat eivät saa olla samasta maasta kuin missä keskus sijaitsee). Työskentelyjaksojen pituudeksi suositellaan 2-4 kuukautta. Jos hakemus hyväksytään, residenssikeskus saa itse valita taiteilijat ja nämä voivat olla yksittäisiä taiteilijoita tai taiteilijaryhmiä. Suurin mahdollinen tukisumma voi olla 50.000 euroa. Hakemuksissa arvioidaan myös residenssin kokemusta residenssitoiminnan harjoittamisesta, kansainvälisiä / pohjoismaisia ja baltialaisia yhteyksiä, sekä kuinka residenssi nivoutuu osaksi ajankohtaista taide- ja kulttuurikontekstiin. Lisäksi arvioidaan residenssin kykyä tukea taiteilijan työskentelyä, mahdollisuutta työskennellä useamman kuin yhden taiteilijan kanssa kerrallaan, sekä yhteistyötä paikallisen taiteen kentän kanssa.

Ajankohtaisina asioina Sjöblom kertoi että tukimuodolle valitaan uusi asiantuntijaryhmä vuosiksi 2018–2020. Viime hakukierroksella (2017) yhteensä 15 hakijaa 63 hakijasta sai residenssikeskusten tukea. Kaikkiaan tukea myönnettiin 321.836 euroa. Maittain tarkasteltuna voidaan havaita jotain eroja, mm. Färsaaret, Grönlanti ja Baltian maat ovat olleet hakijoissa / tukea saaneissa aliedustettuina.

Tuen tuomina hyötyinä Sjöblom totesi että ensinnäkin tuki kattaa kaikki taiteilijan kulut ja toiseksi tukea saaneet residenssit voivat osallistua joka toinen vuosi järjestettävään tapaamiseen, jossa on mahdollista tavata kollegoja ja asiantuntijoita. Residenssin saaman tuen vaikutuksena myös residenssitaiteilijan asema vahvistuu, koska ohjelmassa edellytetään että taiteilijalle maksetaan päiväraha. Tämä vahvistaa myös residenssin tietoutta ja mainetta.

Tulevaisuuden ideoina on että tukiohjelma voisi koskettaa laajemmin kansainvälisiä taiteilijoita ja projekteja, esimerkiksi siten että pohjoismaiset tai baltialaiset residenssit voisivat tehdä yhteistyötä alueen ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Residenssikeskusten tuen seuraava vuosittainen hakukierros on 15.1.–15.2.2018.

Loppusanat

Tapaamisen loppuksi Satu-Minna Suorajärvi kiitti Ateljeesäätiön puolesta kaikkia osallistumisesta ja keskusteluista. Päivän tapaamisessa oli ollut kiinnostavaa kuulla miten moninaisia toimijoita, uusi näkökulmia ja tietoutta kentällä on.